

Asia: VN/18066/2023

Arviomuistio tuomareiden etäosallistumismahdollisuudesta hallintoprosessissa

Lausunnonantajan lausunto

1. Olisiko hallintoprosessissa tarpeen säännellä kokoonpanoon kuuluvan tuomarin etäosallistumismahdollisuudesta suulliseen käsittelyyn? Mitkä olisivat mahdolliset hyödyt ja haitat tuomarin etäosallistumismahdollisuudesta hallintoprosessissa?

Vakuutusosoikeus kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto tuomareiden etäosallistumismahdollisuudesta hallintoprosessissa laaditusta arviomuistiosta. Vakuutusosoikeus katsoo ottaen huomioon korkeimman oikeuden ratkaisun, johon arviomuistiossa on viitattu, että tuomarin etäosallistumismahdollisuudesta suulliseen käsittelyyn hallintoprosessissa on perusteltua säätää laissa. Lainsäädäntö selkeyttäisi vallitsevaa tilannetta ja etäosallistumismahdollisuuden hyötynä olisi arviomuistiossa esiin tuodut seikat, etenkin suullisten käsittelyjen järjestämisen joustavoituminen. Ottaen huomioon sen, että ratkaisukokoonpanon tulisi tehdessään ratkaisua etäosallistumismahdollisuudesta ottaa huomioon oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset ja asianosaisten tarpeen oikeudenkäynnin välittömyyteen, etäosallistumismahdollisuudesta ei todennäköisesti aiheutuisi haittoja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin näkökulmasta. Tekniikan tulisi kuitenkin olla niin toimintavarmaa, ettei myöskään siitä näkökulmasta tulisi ongelmia istunnon läpiviemisessä.

2. Olisiko soveltamistilanteita tarpeen rajata arviomuistiossa esitetyillä tai muilla perusteilla? Mikä vaihtoehtoista 1–3 vaikuttaisi perustelluimmalta sääntelytavalta? Olisiko käyttöala syytä jättää yleisen soveliaisuusharkinnan varaan vai tulisiko sitä rajoittaa perustellun tai erityisen syyn vaatimuksella?

Sääntelyn tulisi olla mahdollisimman avointa. Tuomioistuimen ratkaisukokoonpanon riippumattomuuteen arvioida soveltuvat tavat ottaa vastaan selvitystä, näyttöä ja todistelua tulisi lainsäädännöllä puuttua mahdollisimman vähän ja ratkaisukokoonpanolla tulisi olla harkintavalta tarkoituksenmukaisesta keinosta järjestää suullinen käsittely. Sääntelymalleista vaihtoehto 1 on siten vakuutusosoikeuden käsityksen riittävä sääntelytapa. Vaihtoehdon 1 soveliaisuusharkinta pitää itsessään sisällään jo oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista koskevat vaatimukset, eikä lisärajoitukset ole siinä mielessä tarpeen. Lainsäädännön esitöissä voitaisiin tarvittaessa tuoda esiin esimerkinomaisesti tuomarin etäosallistumismahdollisuuden soveltamistilanteita ja soveliaisuusharkinnassa huomioon otettavia seikkoja.

3. Olisiko tarpeen rajoittaa lainsäädännössä tuomarin etäosallistumisen paikkaa?

Tuomarin etäosallistumisen paikkaa ei tulisi rajata lainsäädännöllä. Riittävää on, että lainsäädännössä on maininta puhe- ja ääniyhteydestä. Muilta osin asian tulisi jättää ratkaisukokoonpanon soveliaisuusharkintaan.

4. Tulisiko tuomarin etäosallistumismahdollisuutta rajoittaa joidenkin tiettyjen tilanteiden tai asiaryhmien osalta? Mitä nämä tilanteet tai asiaryhmät olisivat ja mitkä olisivat keskeiset perusteet rajoituksen tarpeellisuudelle?

Lainsäädännöllä ei tulisi rajoittaa tiettyjä tilanteita tai asiaryhmiä tuomarin etäosallistumismahdollisuuden ulkopuolelle, vaan riittävää on, että ratkaisukokoonpano ottaa tilanne- ja asiaryhmäkohtaiset piirteet huomioon etäosallistumismahdollisuutta koskevassa soveliaisuusharkinnassaan.

5. Tulisiko tuomarin etäosallistuminen rajoittaa siten, että vähintään yhden kokoonpanoon kuuluvan tuomarin olisi oltava läsnä suullisessa käsittelyssä? Tulisiko tämän vaatimuksen koskea erityisesti istunnon puheenjohtajaa? Millainen merkitys asianosaisten suostumukselle tulisi tuomarin etäosallistumismahdollisuuden sääntelyssä antaa?

Lainsäädännössä ei ole tarvetta säätää siitä, että yhden kokoonpanoon kuuluvan tuomarin, esimerkiksi puheenjohtajan, olisi oltava läsnä fyysisesti suullisessa käsittelyssä. Sen arvioiminen, voivatko kaikki kokoonpanon jäsenet tai esimerkiksi yksi kokoonpanon jäsen osallistua suulliseen käsittelyyn etänä kuuluu soveliaisuusharkintaan ja siihen vaikuttavat asian laatu, asianosaisten kannanotot ja mahdollinen fyysinen läsnäolo tai etäosallistuminen, julkisuuslainsäädäntö sekä syy, miksi etäosallistuminen olisi tarpeen. Kysymys on siis kokonaisharkinnasta. Lainsäädännössä ei myöskään tulisi säätää asianosaisten suostumusta edellytykseksi tuomarin etäosallistumiselle, mutta luonnollisesti asianosaisten mielipiteet tulee ottaa kokonaisharkinnassa huomioon. Prosessin johdon täytyy säilyä kaikilta osin tuomioistuimella.

6. Olisiko tuomarin etäosallistumismahdollisuuden salliva säännös tarpeen ulottaa myös suulliseen valmisteluun? Jos säännös olisi tarpeen, niin olisiko sen suhteen perusteltua rajoittaa tuomarin etäosallistumismahdollisuuksia yleisen soveliaisuusharkinnan lisäksi?

Arviomuistiossa viitataan suullisen valmistelun osalta hallinto-oikeuslain 12 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan yksi lainoppinut jäsen voi toimittaa suullisen valmistelun. Vakuutusosoikeuden osalta vastaavaa säännöstä ei ole oikeudenkäynnistä vakuutusosoikeudessa säädetyssä laissa. Näin ollen vakuutusosoikeus katsoo, että selvyiden vuoksi tuomarin etäosallistumismahdollisuudesta suulliseen valmisteluun olisi hyvä säätää laissa vastaavalla tavalla kuin osallistumisesta suulliseen käsittelyyn.

7. Olisiko tuomarin etäosallistumisen salliva säännös tarpeen ulottaa myös katselmukseen ja tarkastukseen?

Vakuutusosoikeus viittaa kohdan 6 vastaukseen ja toteaa, että selvyiden vuoksi etäosallistumismahdollisuudesta katselmukseen tai tarkastukseen olisi hyvä säätää laissa vastaavalla tavalla kuin osallistumisesta suulliseen käsittelyyn. Soveliaisuusharkintaan kuuluu olennaisesti myös se, onko katselmuksen tai tarkastuksen kohde ja käytettävissä oleva tekniikka sellainen, että kaikki tai osa ratkaisukokoonpanon jäsenistä voivat osallistua etäyhteydellä.

8. Aiheuttaisiko tuomarin etäosallistumisesta säänteleminen tarvetta tarkastella oikeudenkäynnin julkisuutta koskevia säännöksiä?

Vakuutusoikeus ei näe tarvetta tarkastella oikeudenkäynnin julkisuutta koskevia säännöksiä tuomarin etäosallistumisen sääntelemisen vuoksi. Oikeudenkäynnin julkisuudesta tulee huolehtia voimassa olevat säännökset huomioiden riippumatta suullisen käsittelyn tai muun tilaisuuden teknisestä järjestämistavasta.

9. Muut mahdolliset ehdotukset ja näkemykset tuomarin etäosallistumista koskevaan sääntelyyn hallintoprosessissa?

Arviomuistiossa käsitellään tuomarin etäosallistumismahdollisuutta. Vakuutusoikeuden asiantuntijajäsenet ja lääkärijäsenet ovat ratkaisukokoonpanon jäseniä ja toimivat tuomarin vastuulla. Vakuutusoikeus katsoo, että selvyiden vuoksi olisi hyvä, että lainsäädännössä määriteltäisiin myös se, että mitä sanotaan tuomarin etäosallistumismahdollisuudesta, koskee myös ratkaisukokoonpanon asiantuntijajäseniä ja lääkärijäseniä.

Kivari Tuula
Vakuutusoikeus